

Оксана Нестерчук (Луцьк)

ГОВІРКОВА АДАПТАЦІЯ ВЛАСНИХ ОСОБОВИХ ІМЕН У ЗАХІДНОПОЛІСЬКОМУ І СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКОМУ ДІАЛЕКТАХ

DIALECT ADAPTATION OF PROPER PERSONAL NAMES IN WEST POLISSIA AND MIDDLE POLISSIA SUBDIALECTS

The modern Ukrainian collection of proper names was compiled from different names for a thousand years: it includes pagan and Norse onyms, borrowings from West European and Turkic languages, man-made innovations, but, after all, the basis is Christian names which are Hebrew, ancient Greek and Latin by their origin and they underwent a long process of integration and adaptation to the Ukrainian phonology. However, the adaptation of these anthroponyms has not been finished yet as they are found to be in the environment of sub-dialects. The article studies proper personal names and their variants recorded on the interfluvial territory of the Styr and the Horyn, where there is a boundary line between West Polissia and Middle Polissia subdialects of the northern Ukrainian dialect. Since this boundary is indistinct with many transitions, there are features of both subdialect among the proper names. The material of research was recorded in 178 inhabited localities of Volyn and Rivne Regions. The examples of common nouns are given to confirm the influence of dialect speech features and it indicates the relationship between these two linguistic disciplines such as onomastics and dialectology.

Key words

personal names; variants of names; adaptation; West Polissia and Middle Polissia sub-dialects; northern dialect

Ключові слова

власне особове ім'я; варіанти імен; адаптація; західнополіський і середньополіський діалекти; північне наріччя

Становлення сучасного українського іменника відбувалося упродовж тисячоліття, і цей процес ще не закінчився. Крім частки дохристиянських імен наших предків, серед яких були і давньоскандинавські, у сучасному іменнику багато найменш гебрійського, еллінського та латинського походження, пізніше поповнили запозичення із західноєвропейських та тюркських мов, а частина народних варіантів імен набула і статусу офіційних, та ще деякі були штучно “вікувані” у першій половині ХХ століття на догоду партійній верхівці. Однак основу іменника і надалі становлять наймення церковнослов'янського походження.

Досліджуючи переклади Святого Письма українською мовою, Г. Тимошик установила, який складний фонетичний “шлях” пройшов кожен біблієантропонім, адаптуючись до особливостей іншомовної фонетики, поки врешті

був прийнятий українською мовою, зокрема виявлено, що: 1) “давньогребрейські імена внаслідок гелленізації зазнали фонологічних змін (змінити фонетичну оболонку) й у модифікованому вигляді потрапили в переклади святописемної літератури, а згодом поповнили іменник тих народів, що прийняли нове віровчення”; 2) “помітними фонетичними видозмінами давньогрецьких бібліантропонімів була поява протетичного приголосного *г* як наслідок адаптації придишу”; 3) “фонологічна адаптація давньоримського іменника новозавітного тексту мала неоднозначні відтворення в новочасних перекладах святописемного тексту. Вплив гелленомовної форми давньоримських імен зумовив явища ентропії в новочасних перекладах, унаслідок цього давньоримські фонемі мали два варіанти графічних відповідників: *у* → *и, е; s* → *с, з; с* → *к, ц*” (Тимошик, 2010, 12).

Якщо в дохристиянський період самі батьки обирали імена для своїх дітей (*Бажан, Вовк, Ведмідь, Ждан, Крив, Мал, Некрас, Худяк, Куплен, Продан* та ін.), то з прийняттям християнства змушені були користуватися запропонованими священником найменнями, тому й існував період, коли дитина мала два імені – християнське і язичницьке (домашнє).

1996 року у церковному календарі налічено 898 чоловічих і 233 жіночих імен (Православний церковний календарь, 1996). Загальна кількість сучасних активних імен близько 1300, при цьому чоловічих майже на 150 більше, ніж жіночих (Słowiańska onomastyka, 2002). У сучасному іменнику українців частина власних особових імен зберегла основні ознаки християнського імені, які вона мала у церковнослов'янській мові (*Амеросій, Архип, Борис, Віктор*), інші ж адаптувалися до української фонетики, зокрема: 1) у частині імен початкове *а* замінено на *о*: *Олександр* < Александръ, *Олексій* < Алексѣи, *Опанас* < Аѡанаси, *Оверко* < Аверкій; 2) початкове *є* замінено на *о*: *Олена* < Елена, *Охрим* < Єфремъ; 3) у багатьох іменнях поунікали чужомовного звука [ф]: *Пилип* < Филипъ, *Талимон* < Филимонъ, *Тамара* < Фамаръ; 4) у чоловічих іменах до кінцевих приголосних подавали *о*: *Данило* < Даніиль, *Карпо* < Карпъ, *Павло* < Павелъ, *Петро* < Петръ; 5) крім цього, по-різному поусікували “задовгі” (багатоскладові) імена: *Антон* < Антоній, *Гафія* < Агаѡія, *Катерина* < Єкатерина, *Улита* < Іулита, *Уляна* < Іуліанія, *Яким* < Іѡакимъ.¹

Але на цьому адаптація християнських імен не завершилася: оскільки кожне ім'я функціонує насамперед у побутовому мовленні діалектоносіїв, то вплив говіркового оточення, зокрема фонетики й словотвору, особливо відчутний у розмовних варіантах імен, хоча рідше також він проявлявся і в повних офіційних найменнях.

¹ Церковнослов'янські форми імен подаємо за: Огієнко, 1979–1995.

Для аналізу обрано мовлення жителів межиріччя Стиру і Горині, де проходить межа між західнополіським (західнополіс.) і середньополіським (західнополіс.) діалектами української мови (це 178 н. пп. Любешівщини, Маневиччини, Ківерцівщини, Костопільщини і Володимиреччини Волинської та Рівненської областей). Незважаючи на те, що обидва діалекти належать до північного наріччя, однак вони досить відчутно відрізняються насамперед фонетичними особливостями. Зауважимо, що словотвір варіантів власних особових імен з цього ареалу уже було проаналізовано (Нестерчук, 2013; Нестерчук, 2014).

На обстеженій території виявлені фонетичні особливості як зах., так і сер. говірок, оскільки межа між ними не становить якогось “муру” (широковживані варіанти імен, що ідентичні з сучасною українською літературною мовою, не розглядаємо). Для підтвердження поширеності таких звукових змін у цього виду антропонімів наводимо приклади апелятивів (Аркушин, 2012).

Особливості вокалізму імен

Найвнє рідкісне у запозичених іменах чергування [о] з [і] ([и] після ствердих приголосних) у закритих складах: *Гап'їн* < Агафоній, *Мир'їн* < Мирон, *Нат'їл'ко* < Анатолій, *Тим'їш* || *Тим'їш*, *Тилим'їн* < Пантелеймон, *Хвид'їс'ка* < Феодосія, *Хавр'їн'ка* || *Тавр'їн'ка* < Февронія; це явище характерне для зах., тоді як форми *Гап'он* < Агафоній, *Гант'он* < Антон, *Прок'он* < Прокіп, *Тим'ош* < Тимофій, *Р'їг'ор* < Григорій частіше вживані в середньополіс. говірках; пор. апелятиви, у яких збережено [о] в обох цих діалектах: *воїна́*, *в'ечор*, *родн'а́*, *з обо́х сторо́н*.

За наявністю монофтонга [у] на місці *о в новозакритих складах – *Гап'ун* < Агафон, *Д'оруш* < Дорофій, *Пру́с'ка* < Єфросинія, *Тиму́ш* < Тимофій, *Хавру́н'ка* < Февронія, *Хведу́ри'о* < Федір – чітко виокремлює середньополіс. діалект від західнополіс., де в цих позиціях [і] чи [и]; пор. апелятиви: *вуз* ‘віз’, *кут* ‘кіт’, *нуж* ‘ніж’, *нуч* ‘ніч’, *хвуст* ‘хвіст’.

Факультативно на місці ѣ, що позначався літерою ѣ, лише у середньополіс. говірках засвідчено рефлекс [е] поруч з [і] || [и]: *Св'ѣта* і *С'в'їтл'анка* < Світлана, *В'ѣрочка* і *В'їрочка* || *В'їрочка* || *В'їрочка*, *В'ѣрухна* < Віра; пор. апелятиви з цих говірок *бид'а́* || *б'ед'а́*, *в'ѣха*, *в'ѣчно*, *л'ѣто*, *хл'ѣб* і *хл'їб*, *їѣхати*.

Зближення або повна заміна звукових полів ненаголошених [е] та [и] характерне як для західнополіс., так і середньополіс. говірок: *Кате'ринушка* < Катерина, *Мех'алко* < Михайло, *Мел'ан'ка* || *Мил'анка* < Меланія, *Пит'рун'*, *Питро́* < Петро, *Симин'ура* < Семен, *Ступ'ан*, *Тит'ан'їна* < Тетяна, *Тикл'їс'а* < Текля; апелятиви: *вил'їк'ї*, *пир'їт'ї*, *ни лиж'їц'ї'а*, *тип'єр*, *сир'їт'ї(ї)*.

Обниження наголошеного [и] до [е]: *Л'уді́шка* < Люда, *Андрéйко* < Андрій < Андрій, *Арх'éпц'о* < Архип, *Васéл'ко* < Василь, *Гаврéлко* < Гаврило, *Герасéмко* < Герасим, *Дмéтрик* < Дмитро, *Данéлочко* < Данило, *Дарéнка* < Дарина, *Йхéмец'* < Юхим, *Йхéмка* < Юхимія, *Максéмц'о* < Максим, *Марéнка* < Марина, *Устéмка* < Устина, *Мокрén'ка* < Мокрина, *Володéмер* < Володимир; ця особливість лише північної частини західнополіс. говірок, пор. апелятиви: *жéто*, *малéна*, *рéба*, *кéдати*, *колéс'*, *робéла*, *ходéла*.

Перехід [е] в [и] у суфіксі -ец': *Пили́иц'* < Пилипець, *Хведóриц'* < Федір; лише західнополіс. апелятиви: *клі́ниц'*, *н'і́миц'*, *пáлиц'*, *хлóпиц'*.

Перехід наголошеного [а] в [е] після м'яких приголосних: *Ул'éнка* < Уляна, *Тат'éнка* < Тетяна, *Оксан'éтко* < Оксана; пор. *Марі́єс'а* < Мар'яна; це простежено лише в західнополіс. говірках: *д'éкувати*, *т'éшко*, *йéма*, *тил'éто*, *заставл'éти*, *намовл'éти*.

Спорадичний перехід наголошеного [е] в [а] у деяких західнополіс. говірках: *Хведорáца* < *Хведорéца* < Федора; апелятиви: *дан'* 'день', *сарп*, *стáшка*, *тра́ба*, *ца́рква*.

Сильне «укання», тобто вимова ненаголошеного [о] як [у]: *Микулáйчик* < Миколка, *Мутрúнка* < Мотруна, *Уксáнка* < Оксана, *Гудáрка* < Одарка < Дарина, *Гуні́с'* < Онисій, *Прукóпчик* < Прокіп, *Сулумóн'а* < Соломія; це характерна особливість частини як західнополіс., так і середньополіс. говірок: *бурудá*, *курóва*, *мулукó*; пор. протилежне явище: *Ол'áнка* || *Ол'áниц'а* < Уляна.

Заміна [е] голосним [о], очевидно, не без впливу російських варіантів імен: *Арт'óм* || *Арт'óша* < Артем, *Д'óма* < Дем'ян, *Міт'ор* < Дмитер, *Окс'óн* < Оксентій; на відміну від імен, це явище досить часте на півночі західнополіс. говірок: *кл'он* 'клен', *варóниї* 'варений', *вирит'óно*, *л'óхкїї*.

Заміна [и] на [і] у суфіксі -ик (теж, очевидно, не без впливу російської мови): *Андру́с'ік* < Андрій, *Антóс'ік* < Антон, *Бору́с'ік* < Борис, *Вáн'ік* < Ваня < Іван, *Вáс'ік* < Василь, *В'італ'ік* < Віталій, *Гадáс'ік* < Адам, *Гапóн'ік* < Агафоній, *Гна́с'ік* || *Гна́ц'ік* < Ігнат, *Гóрд'ік* < Гордій, *Гри́ш'ік* < Григорій, *Дáн'ік* < Данило, *Дос'ік* < Дось < Федось, *Йáс'ік* < Ясь, *Йу́р'ік* < Юрій, *Кол'ун'ік* < Коля < Микола, *Пáл'ік* < Павло, *Тóл'ік* < Анатолій, *Міши'ік* < Михайло, *Пéт'ік* < Петро; факультативно вживані такі апелятиви у середньополіських говірках: *живóт'ік*, *компóт'ік*, *лóб'ік*, *но́с'ік*, *ро́т'ік*.

Перехід ненаголошеного [у] у звук [в], очевидно, через стадію [ў]: *Вл'áна* || *Вл'áша* < Уляна, *Вд'úшка* < *Уд'úшка* < Євдокія; пор. *Одарóчка* || *Ударóчка* || *Вдарóчка* < Дарина; спорадично в західнополіс. і середньополіс. говірках засвідчені такі апелятиви: *врóки* 'шкільні заняття: уроки', *врóчис'ко* 'урочище'; ця тенденція особливо сильна у говірках, де ненаголошений [о] вимовляється як [у], що може переходити в [ў]: *ўдин* < удин < один, *ўдина́цит'*, *ўдéжа* 'одежа', *ўчкúр* 'очкур', *ўг'ірок* 'огірок', *ўколóт* 'околот', *ўжун'ók* 'окуньок'.

Наявні вставні голосні для легшої вимови імен як у західнополіс., так і в середньополіс. та й в інших українських говірках: *Лександер* < Олександр, *Сал'івест* < Сильвестр, *Текел'ка* < Текля, *Т'іроща* < *Троща* < Трохим; пор. *мeтeр* 'метр', *нoрoмaл'ниї*, *кoнoвeрт*, *йачим'ин'*, *ц'івax* 'цвях'.

Порівняйте різноманіття у замінах голосних звуків у цих двох говорах: *Сал'іма* || *Салимoн'а* || *Силимoн'а* || *Сулумoн'а* < Соломія, *Сарaxвiнka* < Серафима, *Дiмнoчка* < Домна, *Йевгeн'а* || *Йуевгeн'а* || *Йiвгeн'а* || *Йугeн'а* || *Йогaн'а* < Євгенія, *Йевдoс'а* || *Йуевдoс'а* || *Йавдoс'а* || *Гувдoс'а* < Євдокія, *Онiс'а* || *Гонiс'а* || *Гон'iс'а* || *Гунiс'а* || *Ган'iс'а* || *Ан'iс'а* || *Йан'iс'а* < Онисія, *Хoдoт* < Федот, *Ф'идoрoчка* < Федора, *Л'iкoрka* < Лукерія та інші, які не вживані в апелятивах цих діалектів.

Особливості консонантизму власних особових імен

Протетичний [г] перед початковим голосним найбільш характерний для західної частини західнополіс. говірок та всіх середньополіс.: *Гандр'ийан* < Андрій, *Гадамeц'і* & *Гадамyк* < Адам, *Гантoн* < Антон, *Гаркaд'o* < Аркадій, *Г'ил'кo* < Ілля, *Г'iрка* < Іра, *Гoлeкс'iйкo* < Олексій, *Гoпaнaскo* < Опанас, *Гoстaп* < Остап, *Гoл'кa* < Ольга, *Гoрiнka* < Орина, *Гул'анeшa* < Уляна, *Гyстiмa* < Устина; пор. у середині слова: *Назyмик* || *Назyмц'o* < Наум; західнополіс. і середньополіс. апелятиви: *гoкo*, *гoзepo*, *гyxo*, *гoдiн*, *пepегopати*, *пoгoбiйдати*.

Єдиний випадок уживання протетичного [х] – *Ханан'* < Ананій, що постав, очевидно, внаслідок оглушення [г]; серед апелятивів таких прикладів не засвідчено.

Протетичний [в] уживаний здебільшого у північно-західній частині західнополіс. говірок: *Ваврaмчик* < Авраам, *Варигoнис'кo* < Іларіон, *Вол'eнка* < Олена, *Вол'ана* || *Вол'yн'а* < Оля; апелятиви: *вoдiн*, *вoкo*, *вoзiрo*, *вoб'ид*, *вoрати*.

Рідковживаний в апелятивах протетичний [й] широко засвідчено у варіантах власних особових імен: *Йадaмц'o* < Адам, *Йан'iс'а* < Онисія, *Йyстiн'кa* < Устина, *Йивaнeл'* < Іван, *Йeпaт* < Патій; пор. заміну початкового [й] на [г] у варіанті *Гyл'кa* < Юлька; середньополіс. апелятиви: *йaгpyст*, *йiмiа*, *йiндiк*, *йiншиї*, *йyлицa*.

Уникнення етимологічного звука [г] внаслідок гіперизму: *Арaсим* < Герасим, *Рiпa* < Грипа < Агрипина, *Рiгop* < Григор; пор. середньополіс. апелятиви: *oлoвa* 'голова', *нoа* 'нога', *стeнo* 'стегно', *плy* 'плуг', *лiнa* 'глина', *рoши* 'гроші'.

Ствердіння губних приголосних: *Вiрка* < Віра, *Вихтoрeц'* < Віктор, *Вiт'а*, *Вiтaл'* < Віталій; пор. появу [й]: *Вiйка* < Віра, як і в середньополіс. апелятивах *бiлка* || *бiйка*, *бiхти* || *бiйхти*, *видрo* || *вiйдрa* (звук [й] поєднує губний з голосним [i]).

Заміна [р'] твердим відповідником: *Гандрі́ї* || *Андрі́йц'о* < Андрій, *Охрї́мчик* < Охрім, *Лаврї́н* < Лаврін < Лаврентій, *Марі́йка* < Марія; це явище характерне для всіх говірок північного наріччя, пор. західнополіс. і середньополіс. апелятиви: *бура́к*, *пора́док*, *радо́к*, *ру́вно* ‘рівно’, *ри́дко*.

Заміна [ц'] твердим відповідником: *Анто́ница* < Антон, *Гапе́ца* < Гапка < Агафія, *Грицко́* < Гриць < Григорій, *Максе́мец* < Максим, *Микола́йец* < Микола, *Пилипцї́н'о* < Пилип, *Хведора́ца* < Федір, *Йї́хуме́ца* < Юхим; середньополіс. апелятиви: *н'їмец*, *хло́пец*, *па́лец*, *но́жици*, *те́рница*.

Повне або часткове оглушення дзвінких приголосних: *Воло́д'м'ко* < Володимир, *Гарка́т'* < Аркадій, *Ку́с'ка* < Кузьма, *Лу́пка* < Люба, *Пала́шка* < Пелагія, *С'їро́шка* < Сергій; характерно для говірок усього північного наріччя з перевагою у західнополіс.: *сте́шка*, *кни́шка*, *гра́тка* ‘грядка’, *бу́пка* < буба ‘ягода’.

Одзвінчення суфіксального [ц'] після сонорного: *Воло́нз'а* < Володя, *Вл'а́нз'а* < Улянца, *Гу́л'з'а* < Уля < Уляна, *Йа́рінз'а* < Яринця, *Ма́рінз'а* < Маринця, *Н'їнз'а* < Нінця, *Тамара́з'а* < Тамарця, *Тере́н'з'о* < Терень; явище характерне для західнополіс. і середньополіс. говірок, пор. апелятив *з'вах* ‘цвах’.

Одзвінчення глухих приголосних перед наступними дзвінками: *Ка́д'ба* < Катя, *Ле́з'ба* < Леся; апелятиви: *брок'ева* ‘прокива – кропива’, *бл'анка* ‘планка’, *бл'ешка* ‘пляшка’.

“Цекання”, тобто вимова [т'] як [ц']: *Гнац'ї́ко* < Гнат, *Кос'ц'їк* < Костя < Костянтин, *Миц'ї* < Митя < Дмитро, *Пес'ц'їа* < Єпестима, *Рец'їа* < Хрестя < Христина, *С'їма* < Устина, *Сц'їон'їка* < Стьопа < Степан, *Хрис'ц'їета* < Христя, *Йї́с'ц'їа* || *Гу́с'ц'їа* < Устина; апелятиви: *с'ц'їни*, *с'ц'їкло*.

Заміна запозиченого звука [ф] звуками [х], [п], [т] або різними звукосполученнями у говірках: *Ходо́т* || *Хвидо́тишче* < Федот, *Гапо́н* < Агафон, *Талимон* < Филимон, *Тавро́н'а* < Февронія, *Хведри́к* < Федір, *Михо́д'о* || *Мі́хтон'ко* < Мефодій, *Хведори́ц'а* < Федір, *Ма́рхвочка* || *Мархву́л'а* < Марфа, *Со́па* < Софія; західнополіс. і середньополіс. апелятиви: *ша́па* ‘шафа’, *штра́п* ‘штраф’, *хва́їни(ї)* < файний, *хе́рма* ‘ферма’.

Заміна звукосполук [ки], [хи] на [к'ї], [х'ї]: *К'їрил'єн* || *К'їра* < Кирило, *Арх'ї́нко* < Архип, *Йї́х'ї́мко* < Юхим, *Х'ї́ма* < Юхимія; пор. *Трох'є́мко* < Трохим; середньополіс. апелятиви: *ру́к'ї*, *му́х'ї*, *к'їдати*, *х'ї́три(ї)*.

Більшу м'якість виявляє звук [л], особливо у звукосполучах [ли] та [ле]: *Вал'є́рка* < Валерій, *Гал'ї́нка* < Галинка, *Гул'ї́тка* < Улита, *Ку́л'ї́нуша* < Кулина, *Л'ї́ге́ра* < Гликерія, *Л'ї́за* < Єлизавета, *Ол'є́с'* < Олексій, *Павл'ї́нка* < Павлина; пор. західнополіс. і середньополіс. апелятиви: *кл'єї*, *хол'є́ра*, *ал'є*, *л'їшаї*.

Пом'якшена вимова шиплячих більш характерна для півночі зах. говірок: *До́м'ї́ч'ка* < Домна, *Пру́к'є́п'їк* < Прокіп, *Наза́рч'їк* < Назар, *Нау́мч'їк* < Наум, *Усти́мч'їк* < Устим, *Серафі́моч'ка* < Серафим; апелятиви у двох говорах: *лош'а*, *ч'оботи*, *ч'ї́рив'їк'ї*, *є'ї́ту́ха*, *ш'ї́роч'ї́ши'ї*, *прії́же́з'ї́йту*'.

Наявні різні зміни у системі приголосних серед варіантів імен, які відсутні серед апелятивів, пор. такі приклади-ряди: *Варі́он* || *Гарі́он* || *Ларі́он* || *Л'аро́н* || *Фарі́он* < Ларіон, *Л'іке́ра* || *Л'іко́ра* || *Л'іге́ра* || *Л'уке́ра* || *Л'аке́ра* < Гликерія, *Фро́с'а* || *Про́с'а* || *Пру́с'а* || *Пру́з'а* || *Хро́с'а* < Євфросинія, *Вд'у́шка* || *Од'у́шка* || *Год'у́шка* || *Уд'у́шка* || *Йевдо́с'а* || *Йувдо́с'а* || *Йавдо́с'а* || *Гувдо́с'а* < Євдокія, *Савета* < Єлизавета, *Февро́н'а* || *Хевро́н'а* || *Хавро́н'а* || *Хавро́на* || *Хивро́н'а* || *Хавре́н'а* || *Вавро́н'а* || *Тавро́н'а* || *Тавр'ін'а* || *Тавр'і́я* || *Хавра* || *Хавр'а* || *Хівра* || *Х'івр'а* || *Х'е́вра* < Февронія; фіксовано різні перекинуття рідковживаних імен, за допомогою яких мовець міг виявляти і своє ставлення до конкретної особи: *Антимо́н* < Пантелеймон, *Капро́н* < Софрон, *Жме́н'ка* < Женька < Євгенія (худа жіночка), *Полові́нка* < Павлінка < Павліна (маленька), *Пара́шка* < Парасковія, *Лар'о́к* < Ларіон, *Соло́ма* || *Сал'і́ма* < Соломія, *Ход'* < Мефодій та ін.

Однак як і серед апелятивів, так і серед варіантів імен переважають регулярні фонетичні процеси, які найчастіше залежать від фонетичних особливостей кожної окремої говірки, статус якої можна досить точно визначити, пор.:

- для західнополіських і апелятивів, і варіантів імен характерні такі фонетичні особливості: чергування [о] з [і || и] в закритому складі; обниження наголошеного [и] до [е]; заміна [а] на [е] після м'яких приголосних; спорадичний перехід наголошеного [е] в [а]; протетичний [в]; пом'якшена вимова шиплячих;
- середньополіські ознаки: чергування [о] з [у] в закритому складі; ствердіння суфіксального [ц']; протетичний [г]; вимова [ки] та [хи] як [к'і], [х'і];
- спільні фонетичні риси обох діалектів, оскільки вони належать до того самого північного наріччя української мови: вимова ненаголошеного [о] до [у]; заміна запозиченого [ф] звуками та звукосполюками [х], [п], [т], [хв]; ствердіння [р']; наявність вставних голосних для легшої вимови запозичених імен; оглушення дзвінких приголосних перед наступними глухими та в кінці слів.

Ці проаналізовані фонетичні явища трапляються в іменах так само часто як і в апелятивах.

ЛІТЕРАТУРА

- АРКУШИН, Г. (2012): *Західнополіська діалектологія*. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки.
- НЕСТЕРЧУК, О. (2013): *Атлас варіантів власних особових імен Волинського Полісся*. Луцьк: Вежа-Друк.

- НЕСТЕРЧУК, О. (2014): *Словотвір варіантів власних особових імен жителів Волинського Полісся*: Автореферат ... канд. філол. наук. Луцьк.
- ОГІЄНКО, І. (1979–1995): *Етимологічно-семантичний словник української мови*. Т. I–IV. Вінніпег, Канада.
- ПРАВОСЛАВНИЙ ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАРЬ 1996 (1996): Київ: Видав. відділ Української Православної Церкви.
- ТИМОШИК, Г. (2010): *Біблісантропоніми в новочасних перекладах Святого Письма українською мовою*: Автореферат ... канд. філол. наук. Львів.
- SŁOWIAŃSKA ONOMASTYKA (2002): *Encyklopedia. T. I*. Warszawa – Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

ADAPTACE VARIANT OSOBNÍCH JMEN V NÁŘEČNÍM PROSTŘEDÍ

Moderní ukrajinská vlastní jména se v průběhu tisíciletí utvářela z různých jmen: mají pohanský a staroseverský původ, jedná se o výpůjčky ze západoevropských a tureckých jazyků i o umělé novotvary. Základem jsou křesťanská jména, která mají hebrejský, řecký a latinský původ. Všechna tato jména prošla dlouhou cestou adaptace na ukrajinské hláskosloví. Tím ale úprava těchto antroponym neskončila, protože byla obklopena místními dialekty. Článek analyzuje osobní jména a jejich varianty z území mezi řekami Štýr a Horyn, kudy prochází hranice mezi nářečím západního Polesí a středního Polesí, která spadají pod severní dialekt ukrajinského jazyka. Vzhledem k tomu, že tato hranice je neostrá a s mnoha přechody, jsou mezi jmény rysy jednoho i druhého dialektu. Materiál byl zaznamenán ve 178 osadách Volyňska a Rovenska. Pro potvrzení vlivu nářečních rysů jsou uvedeny příklady apelativ, což naznačuje blízkost těchto dvou lingvistických disciplín – onomastiky a dialektologie.

Klíčová slova

osobní jména; možnosti jména; přizpůsobování; dialekty západního Polesí a středního Polesí; severní dialekt ukrajinského jazyka

Oksana Nesterchuk

ORCID: 0000-0003-2676-7966

nester-oks@ukr.net

Lesya Ukrainka National University of Volyn

Fakulty of Philology

Voli 13

43025 Lutsk

UKRAINE

Tento článek je volně přístupný na základě licence *Creative Commons Uved'te původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence*, která umožňuje používání, šíření a reprodukci článku za podmínky, že původní článek bude řádně citován. Licenční podmínky jsou dostupné zde: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.cs>.

This is an open access article under the terms of the *Creative Commons Attribution 4.0 International Public License*, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original article is properly cited. The license terms are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>.